

ONDER DE AANDACHT

JAARVERSLAG NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP IN LIMBURG 2001

1 INLEIDING

Het eerste jaar van de eenentwintigste eeuw stond voor het Natuurhistorisch Genootschap in bestuurlijk opzicht vooral in het teken van het afscheid van oud-voorzitter Ton Lenders. Na in totaal twaalf jaar voorzitterschap gaf hij de voorzittershamer door aan zijn opvolger Frans Coolen. Het jaar 2001 leverde niet alleen een nieuwe voorzitter op maar tevens gemoderniseerde statuten die een meer slagvaardig optreden van het dagelijks en algemeen bestuur mogelijk moeten maken. Goede vooruitzichten dus op een verdere groei en professionalisering van de vereniging in het nieuwe millennium. Het gemiddelde genootschapslid heeft trouwens niet wakker gelegen van de bestuurlijke veranderingen en was als vanouds vooral geïnteresseerd in veldwerk, onderzoek, excursies en het schrijven van artikelen. En dat moet vooral zo blijven. Het voorliggende jaarverslag schetst, samen met de afzonderlijk opgestelde jaarrekening, een beeld van de zowel in omvang als kwaliteit verbazingwekkende hoeveelheid vrijwillig natuuronderzoek en daaraan gerelateerde activiteiten van het Genootschap in 2001.

2 BESTUUR EN VERENIGING

Het aantal betalende leden van de vereniging bleef nagenoeg constant en bedraagt nu 1354 tegenover 1348 in het voorgaande jaar. Het aantal studiegroepen (zestien) en regionale kringen (vijf) veranderde niet in het verslagjaar. Alle kringen en enkele van de studiegroepen organiseerden met vaste regelmaat lezingen, bijeenkomsten en excursies. Het totale activiteitenprogramma werd telkens aangekondigd in het Maandblad.

Na een voorzitterschap van in totaal twaalf jaar nam Ton Lenders afscheid als bestuurslid tijdens de algemene ledenvergadering op 6 april. De leden kozen Frans Coolen als zijn opvolger. In de loop van het jaar trad Joof Teeuwen toe tot het dagelijks bestuur in de functie van plaatsvervangend secretaris. Olaf op de Kamp werd aangesteld als lid van het algemeen bestuur en Gerrit van der Mast stelde tussentijds zijn bestuurszetel ter beschikking. Aan het einde van het verslagjaar was de samenstelling van het bestuur als volgt:

Frans Coolen	voorzitter
Reinier Akkermans	ondervoorzitter
Henk Schmitz	secretaris
Henk van der Weijden	penningmeester
Joof Teeuwen	plaatsvervangend secretaris
Wouter Jansen	lid algemeen bestuur
Corrie Adams-Kaasta	lid algemeen bestuur
Jan Hermans	lid algemeen bestuur
Annelies Heijnen	lid algemeen bestuur
Ed Gubbels	lid algemeen bestuur
Martine Lejeune	lid algemeen bestuur
Arjan Ovaa	lid algemeen bestuur
Olaf Op de Kamp	lid algemeen bestuur

Het periodiek overleg tussen bestuur en alle geledingen van de organisatie vond zoals gebruikelijk twee keer plaats. Afstemmingsoverleg tussen dagelijks bestuur en redactie vond één keer plaats. Het enkele jaren geleden ingestelde afstemmingsoverleg tussen dagelijks bestuur en kringen vond in tegenstelling tot het voorafgaande jaar wel weer plaats. Ter versterking van de onderlinge contacten werd in augustus een uitstapje georganiseerd voor alle bestuursleden en hun partners.

Een belangrijke bestuurlijke wijziging was de modernisering van de statuten en het huishoudelijk reglement waartoe de algemene ledenvergadering een besluit nam. De nieuwe statuten, die op 4 mei notarieel werden vastgelegd, geven meer bevoegdheden aan het dagelijks en het algemeen bestuur en vergroten daarmee de slagvaardigheid.

3 ORGANISATIE, KANTOOR EN PERSONEEL

Begin januari verhuisde het Genootschapskantoor vanuit het onderkomen in het Natuurhistorisch Museum Maastricht naar een eigentijdse bureauruimte in het GroenHuis te Roermond. De historische banden met het museum zijn overigens bewust niet verbroken. Op 28 december werden expliciete afspraken voor blijvende samenwerking tussen beide organisaties vastgelegd in een overeenkomst die onder meer de mogelijkheid tot overdracht van collecties van het Genootschap aan het museum regelt.

In het nieuwe Genootschapskantoor werden vier werkplekken ingericht waarvan er één als flexplek is verhuurd aan Bosgroep Zuid

Nederland. Dat is een op bosbeheer gericht coöperatie van boscogenaren met een hoofdkantoor in de provincie Brabant. De resterende werkplek is bedoeld voor stagiairs, tijdelijke medewerkers en verenigingsleden.

Eén probleem is nog niet opgelost. Dat betreft de blijvende financiering van de huisvestingskosten. Die zijn beduidend hoger dan in de vroegere situatie. Als voorwaarde voor deelname in het gezamenlijke huisvestingsproject van Limburgse natuur- en milieuorganisaties heeft het bestuur daarom van meet af aan gesteld dat er sluitende afspraken tot stand moeten komen over bijdragen in de huurkosten naar draagkracht van de participanten. Hierover is in het verslagjaar nog geen volledige overeenstemming bereikt. Op basis van een overzicht van de totale huur-, gebruiks- en inrichtingskosten zullen de GroenHuis-partners in 2002 in overleg met de provincie naar een blijvende oplossing voor het financieringsprobleem zoeken.

De personele bezetting onderging geen wijziging van betekenis en bestond uit bureau-manager Henk Heijligers en redactieassistent Roel Steverink. Het tijdelijke dienstverband van de bureau-manager voor 24 uur per week kreeg per 1 oktober een vervolg in de vorm van een vast dienstverband voor 20 uur per week. Antoinette Duysters die aanvankelijk wegens de verhuizing van het kantoor afscheid had genomen als bureaumedewerker op vrijwillige basis gaf aan het eind van het jaar te kennen dat zij haar werkzaamheden weer wenste te hervatten. Van dit aanbod zal het bestuur dankbaar gebruik maken.

Het aan het Genootschap gelieerde natuurprojectenbureau De Lierelei kon na de nodige problemen in het voorgaande jaar een doorstart maken met een nieuw bestuur en een nieuwe projectmanager in de persoon van Henk Heijligers.

4 MAANDBLAD EN PUBLICATIES

Met ingang van het eerste nummer in 2001 voerde de redactie enkele wijzigingen in de opzet van het Maandblad door. Onder meer is nu in elk nummer een afzonderlijk katern gereserveerd voor korte mededelingen, bijzondere waarnemingen en verenigingsnieuws. De functie van het blad als bindend element tussen alle Genootschapsleden werd daarmee versterkt. De agenda van activiteiten van Kringen en Studiegroepen

wordt met meer nadruk onder aandacht gebracht in de nieuwe vaste rubriek *Binnenwerk buitenwerk*, en in elke aflevering is nu een column opgenomen als podium voor belangwekkende meningen van redacteurs of gast-schrijvers.

Naast de elf reguliere nummers van het Maandblad verscheen in oktober een twaalfde (thema)nummer over natuurontwikkeling in het Maasdal. Evenals in de voorgaande jaren was dit mogelijk dankzij een inmiddels als structureel aan te merken samenwerking met de Stichting Ark. Dit themanummer met 56 pagina's belichtte in diverse bijdragen vooral de relatie tussen cultuurhistorische en natuurontwikkeling die met elkaar op gespannen voet kunnen staan. Het novembernummer was geheel gewijd aan de Eli Heimans, die op unieke wijze heeft bijgedragen aan de bevordering van natuuronderzoek in Nederland en onder meer medeoprichter was van het tijdschrift *De Levende Natuur*. Torben Mulder nam afscheid als redactielid na de totstandkoming van het laatste nummer van het Maandblad van de jaargang 2001. Zijn plaats werd ingenomen door Ton Lenders. Daarmee is de redactie nu samengesteld als volgt:

Guido Verschoor	hoofdredacteur
Henk Heijligers	hoofdredacteur
Douwe de Graaf	redacteur
Jan Hermans	redacteur
Martine Lejeune	redacteur
Ton Lenders	redacteur
Jo Willems	redacteur
Roel Steverink	redactieassistent

De Vogelstudiegroep en de Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven brengen ieder een eigen tijdschrift uit met ondersteuning van het Genootschap. Het tijdschrift *Limburgse Vogels* verscheen twee keer en *SOK-Medelingen* drie keer. Daarnaast gaven diverse studiegroepen en kringen een eigen periodiek of mededelingenblad voor hun leden uit.

Samen met de Vlinderstichting publiceerde het Genootschap in 2001 opnieuw een verspreidingatlas met de titel *Dagvlinders in Limburg, verspreiding en ecologie 1990-1999*. De presentatie van dit boek tijdens de Genootschapsdag op 3 maart was de kroon op het werk van vele tientallen vrijwilligers die duizenden veldwaarnemingen verzamelden in de voorliggende periode.

Naast de vlinderatlas bracht de Stichting Natuurpublicaties Limburg in samenwerking met het Genootschap drie andere publicaties

uit. Het betreft een jaarverslag van Vogelwerkgroep de Haeselaar, een rapport over prairiële soorten in de terreinen van de gemeente Venray en een onderzoek naar de vegetatie en vegetatiestructuur van adderligpaatsen op de Meinweg.

5 PROMOTIE EN PUBLICITEIT

De jaarlijkse Genootschapsdag vond op 3 maart voor de vierde keer plaats in het gebouw van het Bisschoppelijk College Broekhin te Roermond. Deze ontmoetingsdag voor Genootschapsleden en andere natuurliefhebbers blijft in een behoefte voorzien. Het inhoudelijke hoogtepunt van de dag was de presentatie van het eerste exemplaar van de publicatie *Dagvlinders in Limburg* aan gedeputeerde Wolfs van de provincie Limburg. Van geheel andere orde was de voor velen onverwachte uitreiking van een koninklijke ridderorde aan scheidend voorzitter Ton Lenders, wegens zijn uitzonderlijke verdiensten en stimulerende rol op het gebied van natuuronderzoek en -bescherming. Dit alles leverde voor het Genootschap veel publiciteit op in de lokale en provinciale nieuwsmedia.

De verhuizing van het kantoor naar Roermond noopte tot herdruk van briefpapier en enveloppen. Daarop staat nu nadrukkelijk vermeld dat het Genootschap als partner deelneemt in het GroenHuis. Ook de bestaande informatiefolder werd qua tekst en vormgeving ingrijpend herzien. De nieuwe versie is uitgevoerd in de stijl van de in het voorafgaande jaar aangekochte presentatiestand.

Op 30 september organiseerden de GroenHuis-partners gezamenlijk een drukbezochte open dag in het nieuwe gebouw, waarbij de bezoekers in het Genootschapskantoor kennis konden nemen van de activiteiten, projecten en publicaties van de vereniging. Tevens werden bij deze gelegenheid ingezamelde tweedehands natuurboeken verkocht, zoals dat ook gebeurde tijdens de Genootschapsdag.

Tegen het einde van het jaar organiseerde het Natuurhistorisch Museum Maastricht samen met het Genootschap een herdenking van de vijftigste sterfdag van de oprichter van de vereniging, rector Creemers. Bij deze gelegenheid kwam het Genootschap in het nieuws als een organisatie met een lange historie die terug gaat tot aan het begin van de vorige eeuw.

Activiteiten en publicaties van het Genootschap kunnen doorgaans rekenen op ruime

belangstelling van de media. Ook in 2001 verschenen regelmatig nieuwsberichten en achtergrondverhalen en interviews in de pers, onder meer naar aanleiding van het adderonderzoek op de Meinweg en de presentatie van de vlinderatlas.

Het publicatiebureau van het Genootschap was met een stand vertegenwoordigd op de jaarlijkse verenigingsdag van LIKONA (Limburgse Koepel voor Natuurstudie) in België, de RAVON-dag in Nijmegen en de open dag van het GroenHuis.

6 BELEIDSBEINVLOEDING

Steeds weer opnieuw blijkt dat veel Genootschapsleden wier primaire belangstelling toch ligt bij veldonderzoek zich geroepen voelen om in de pen te klimmen en anderszins actie te ondernemen tegen aantastingen van natuur en landschap. Ze kunnen daarbij altijd rekenen op ondersteuning van het bestuur. Zo bleef Wim de Veen zich onvermoeibaar inzetten voor een verbod op jacht in natuurgebieden en het bestuur betuigde haar adhesie aan een schriftelijk pleidooi aan de terreinbeheerders om deze praktijk zo spoedig mogelijk te staken. Op initiatief van Lei Paulssen heeft het bestuur bij het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij aangedrongen op handhaving van de Natuurbeschermingswet bij de sanering van een mijnsteenterrein in de gemeente Kerkrade waarbij een leefgebied van de Rugstreeppad en andere beschermde soorten vernietigd dreigde te worden. De Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven maakte schriftelijk haar bezwaren kenbaar tegen de voorgenomen wijziging van de Mijnwet die nadelig kan uitpakken voor beheer en toezicht op de mergelgrotten. De Kring Venlo reageerde samen met de Milieufederatie op een tracénota en milieueffectrapportage voor de aanleg van de R74 bij Venlo. In Maastricht bleef Bert Kruyntjes strijden voor de Muurhagedis. Het bestaande leefgebied van deze soort bij De Lage Fronten dreigde aangetast te worden door het toestaan van herca-activiteiten in een van de bouwwerken. De bezwarenprocedure tegen de vestiging van het bedrijventerrein Keulsebaan Zuid te Roermond werd formeel afgerond in 2001. Het uiteindelijke resultaat is dat het bedrijventerrein aanzienlijk kleiner zal worden dan aanvankelijk gepland en dat gelijktijdig in de directe omgeving van het gebied concreet omschreven compensatiemaatregelen uitgevoerd moeten worden. Daarmee is inmiddels een begin gemaakt. De Werkgroep Be-

houd Schinveldse Bossen en Brunsummerheide adviseerde op verzoek de provincie inzake het kappen en herplanten van drie hectare fijnsparren in de gemeente Landgraaf.

Het Genootschap neemt niet alleen maar deel aan inspraak- en bezwarenprocedures om invloed uit te oefenen op het beleid. Overheden en terreinbeheerders doen regelmatig een beroep op de in de vereniging aanwezige deskundigheid voor bestuurs- en adviesorganen. Zo zijn leden van het Genootschap in die hoedanigheid vertegenwoordigd in het bestuur (Frans Coolen) en een beheersadviescommissie (Joof Teeuwen) van het Limburgs landschap. John Clerx volgde in het verslagjaar Lei Hensels op als bestuurslid van de Stichting Milieufederatie Limburg en Wouter Jansen nam zitting in de gemeentelijke adviescommissie voor het beheer van de Beegderheide. Verder participeren Kringen en Studiegroepen in het Roermonds Natuuroverleg, soortgelijke gemeentelijk overlegorganen voor natuur en milieu in Heerlen, Venray en Venlo en het door Vogelbescherming Nederland georganiseerde Vogeloverleg Limburg. Daarnaast participeert de Kring Venray in de commissie voor het opstellen van een reconstructieplan voor het gebied Meerlo-Wanssum. De Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven (SOK) had samen met de Stichting Ir. D.C. van Schaik zitting in de door Natuurmonumenten ingestelde Contactcommissie Sint Pietersberg.

7 PROJECTEN

De presentatie van de vlinderatlas van Limburg op de Genootschapsdag was de afsluiting van een succesvol en intensief samenwerkingproject tussen het Genootschap en de Vlinderstichting. Diverse andere atlasprojecten lopen nog. Het verst gevorderd is de Avifauna van Limburg waarvoor het basismateriaal inmiddels is verzameld en bewerkt door een betaalde medewerker die gedetacheerd was bij een extern bureau. Zijn dienstverband liep ten einde en het resterende werk zal komend jaar worden afgemaakt door leden van de Vogelstudiegroep. De publicatie is voorzien in 2003. Verder staan op stapel een plantenatlas van Midden-Limburg en een provinciale libellenatlas. Beide projecten verkeren nog in het stadium van het verzamelen van waarnemingsgegevens. Het verzamelen van waarnemingen voor een herpe-

tofauna-atlas van Limburg over de periode 1990-2000 werd met een jaar verlengd. Andere projecten en publicaties die in 2001 in voorbereiding waren hebben betrekking op bijen en wespen van de Sint Pietersberg, de verspreiding van zeggesoorten in Limburg en de bewerking van een historisch manuscript van de botanicus Dumoulin.

Het al langer levende plan om een Limburgse zoogdierenatlas uit te geven kreeg vastere vormen. Met het bestuur van de Vereniging voor Zoogdierbescherming en Zoogdierkunde (VZZ) werd een afspraak gemaakt voor oriënterend overleg over de mogelijkheden om er een gezamenlijk project van te maken.

De film van Peter Keyzers over de Gladde slang in de Groote Peel kwam gereed en is nu te zien in het bezoekerscentrum van dit Nationale Park. De Paddestoelenstudiegroep organiseerde met succes een cursus voor het determineren van paddestoelen. De cursus vond plaats in Noord-Limburg en krijgt een vervolg in andere delen van de provincie. Het meerjarige adderonderzoek in het Nationaal Park de Meinweg vorderde eveneens. Nadat vergunning was verleend konden de eerste vier dieren van een zender worden voorzien. Bovendien werd een deelonderzoek naar kenmerken van adderligplaatsen afgerond. De eerste resultaten van het kerkuilenproject dat is uitgezet voor de periode 2000-2005 zullen gepresenteerd worden middels een artikel in het blad Limburgse Vogels.

Voor het eerst vond in 2001 een inventarisatieweekend voor alle studiegroepen plaats. Het weekend in de Weerter Bossen voldeed aan de dubbele doelstelling: enerzijds een verenigingsactiviteit ter versterking van de onderlinge contacten en anderzijds een project gericht op veldstudie en het intensief verzamelen van waarnemingen in het uitgekozen gebied. De inhoudelijke resultaten worden gepubliceerd in een themanummer van het Maandblad. De sociale resultaten leven voort in de herinnering en de verhalen van de deelnemers. De dag krijgt een vervolg in 2002 en zal een jaarlijks terugkerende verenigingsactiviteit worden.

8 BEHEER DATABANK EN GEGEVENSLEVERING

Het verzamelen, bewerken en beschikbaar stellen van waarnemingsgegevens is een

kernactiviteit van het Genootschap. In het verslagjaar werden belangrijke stappen gezet om te komen tot een nieuwe en verbeterde opzet van een centrale geautomatiseerde databank. Het bestuur stemde in met een notitie die de nieuwe gewenste situatie in hoofdlijnen beschrijft. Dit leidde tot de oprichting van de NatuurBank Limburg die toegankelijk zal zijn voor leden van het Genootschap en betalende participanten als provincie, gemeenten en waterschappen. De activiteit wordt ondergebracht in een afzonderlijk aan het Genootschap gekoppelde rechtspersoon. De oprichting van de Stichting NatuurBank is voorzien in het begin van 2002. In afwachting van de vernieuwing van het systeem bleef de invoer van waarnemingen in de bestaande databank op een laag pitje staan. Het aantal opgeslagen waarnemingen vertoonde slechts een lichte groei en bedraagt ruim 800.000. Het Genootschap stelde in 2001 op basis van de bestaande constructie al haar gegevens zoals gebruikelijk om niet beschikbaar aan de Stichting Natuurpublicaties Limburg. Deze organisatie kan de gegevens volgens vastgestelde richtlijnen doorleveren aan derden.

9 FINANCIËN

De totale exploitatiekosten bedroegen in 2001 ruim 611.000 gulden. De inkomsten bleven hierbij enigszins achter, waardoor het boekjaar werd afgesloten met een tekort van bijna 2.400 gulden.

De totale omzet is beduidend hoger dan in normale jaren. Dat is voornamelijk te danken aan enkele grote gesubsidieerde projecten. Met name het in 2001 afgeronde vlinderatlasproject en de werkzaamheden voor de avifauna van Limburg hebben hieraan bijgedragen. Voor deze projecten en enkele andere activiteiten buiten het reguliere Genootschapsprogramma werden subsidies en overige bijdragen verkregen tot een bedrag van ongeveer 315.000 gulden.

Voor de reguliere exploitatie stelde de provincie Limburg een bijdrage van 117.300 gulden beschikbaar. Contributies en giften leverden ruim 89.000 gulden op. De drukkosten voor de elf vaste nummers van het Maandblad bedroegen bijna 107.000 gulden.

*Henk Schmitz, secretaris
Melick 12 april 2002*